

Олександр Черніс

Букво, звучи!

Про образне викладання звуків і букв

Букво, звучи!

Олександр Черніс

Букво, звучи!

Про образне викладання звуків та букв

Київ
НАІРІ

УДК 37.02:372.416.2=161.2
Ч-49

Малюнки автора.

Черніс О.

Ч-49 Букво, звучи! Про образне викладання звуків та букв. – К. : НАІРІ, 2019. – 72 с.,
іл.

ISBN 978-617-7314-51-5

Як краще за все навчити дитину читати й писати? – Так щоб було радісно й цікаво і щоби пізніше вона змогла впевнено спиратися на ці здібності?

Автор, досвідчений вчитель з Одеси, в барвистих прикладах описує, як це робиться у вальдорфській школі.

Для вчителів та батьків, що хочуть заново відкрити для себе букви.

УДК 37.02:372.416.2=161.2

ISBN 978-617-7314-51-5

© Олександр Черніс, 2019

© Видавництво «НАІРІ», Київ, 2019

Зміст

Вступ	6
Перший урок	9
Історії подорожі Гнома у пошуках знань.	
Речення – Слово – Склад – Буква – Крапка – Наголос	10
Наголос	12
Звук: голосний – приголосний	14
Казки до вивчення звуків і букв. Голосні	17
А	17
О	20
У	22
Е	26
І, И	29
Приголосні	33
Й	33
Калинів міст. Дім – Гонт – Міст – Змій – Коваль – Грім (Д, Г, М, З, К, Г)	36
Зоряна нитка (Н)	43
Дівчинка і ліхтарик (Ф)	46
Три вогні. Віти – Верба – Лебеді (В, Л)	50
Все живе, все росте. Покій – Жук – Росток – Бабка – Сонце (П, Ж, Р, Б, С)	56
Хом'як і Чапля. Хом'як – Шум – Чапля (Х, Ш, Щ, Ч)	60
Комусь тиква – також дім! Тиква – Циферблат (Т, Ц)	63
М'який знак, апостроф	68
Епілог	70
Про автора	71

Вступ

Методик навчання письму існує безліч: чи то асоціативне запам'ятовування букв, чи то вольове зусилля при написанні, звукове письмо чи образне. У будь-якій методиці є свої плюси й мінуси. Однак, треба розуміти, що буква як графічне зображення з'явилася набагато пізніше звуку. І найголовніше – друкована літера з'явилася *пізніше* прописної!

На сьогоднішній день багато батьків захоплюються своїми трьох-п'ятирічними дітьми: «А мій малюк вже читає! Він уже такий великий! Час йому йти до школи!» Навіть якщо не говорити про вікові особливості дітей, про те, що їх фізичне тіло не пристосоване до навчання, що їх інтелектуальна сфера не готова приймати обсяг інформації, що дається в першому класі, що їх воля не така сильна, щоб витримати повноцінний урок, потрібно розуміти, що «знання», які є у дитини в цьому віці, – це лише наслідування, гра, це не усвідомлений пізнавальний інтерес. Раннє інтелектуальне навантаження призведе лише до проблем із фізичним та психічним здоров'ям дітей згодом! Навчити можна кого завгодно, чого завгодно і в якому завгодно віці (звісно, якщо людина не обтяжена певними медичними проблемами). Так навіщо поспішати? Навіщо вчити дітей читати в такому ранньому віці, тим більше, що *читання* – це *фінальна* стадія вивчення звуків і букв! Спочатку людина вчиться говорити... Потім вона вчиться малювати те, що говорить... Потім ми читаємо те, що написали, а лише після цього настає момент, коли ми вчимося читати стилізоване, надруковане!

Тому дуже важливо, щоб при вивченні букв паралельно йшло відповідне співвідношення кожної літери зі звуками, які їй відповідають. При цьому буква, яка вивчалася з дітьми, повинна бути саме прописною, як уявляли її наші предки.

Засновник вальдорфської педагогіки, австрійський філософ Рудольф Штайнер, на рубежі 19-20 століть вивів чітку логічну систему, в якій прописано, як, навіщо і чому потрібно навчати дитину, використовуючи образність викладання будь-якого матеріалу. Не можна вирвати людину з духовного світу і навчати її абстрактно: «Це буква А, пишеться ось так!»... Образ звуку, як в майбутньому і букви, необхідно відчутти, пережити так, щоб саме написання, що є найостаннішою стадією, стало логічним результатом відчуттів, отриманих дитиною при сприйнятті даного образу.

Один із важливих напрямків, які Рудольф Штайнер створив для вальдорфської педагогіки, – це евризм: мова, видима в русі. «...В основі звуку як такого лежить все, що

належить до людського внутрішнього. Це все те, що зживається завдяки ефірному тілу, то внутрішнє людини, що переживається в душі у вигляді почуттів...»¹

Мова – найбільш диференційована форма людського руху – в евритмії поширюється на весь організм. Коли дитина вчиться промовляти звуки, вона створює невидимий вольовий вчинок, який в евритмії отримує видимий образ. Повітря, яке проходить через легені й гортань, формується за допомогою губ, зубів, піднебіння. І це повітря, по суті, – не що інше, як повітряні жести. І ці повітряні жести, а також рухи органів мови можна наслідувати за допомогою рухів рук, рухів, в яких бере участь вся людина.

При цьому воля стає активною і охоплює всю людину. Виконуючи евритмію, ми маємо справу не тільки з культурою волі, але і з глибоким переживанням тих сил, які несуть звуки мови: голосні і приголосні.

Евритмія як наука видимої мови об'єднала в собі ці знання, які дуже допомагають вчителю, що вчить дітей букв.

Саме евритмія допомагає усвідомити самому вчителю і дати дітям той потрібний образ звуку, що переходить у букву як у графічне зображення звуку.

У будь-якій мові є і голосні звуки, і приголосні. Дуже важливо зрозуміти, що це абсолютно різні сутності. Коли нас охоплюють емоції, коли ми просто висловлюємо свої почуття (радість чи горе, страх чи здивування), саме *голосні* звуки є зовнішнім виразом наших внутрішніх почуттів. *Приголосні* ж показують нам відношення зовнішнього світу до нас самих – згадайте, як ми наслідуємо різні звуки зовнішнього світу: кудкудакання курей або гуркіт машин, шум вітру або розкоти грому...

Голосні звуки більше пов'язані з внутрішнім переживанням душі. Вони виходять зсередини, відповідно до почуттів відображають внутрішнє переживання. Ними ми висловлюємо себе. Голосні виражаються геомет-

¹ Рудольф Штайнер, «Евритмія як видима мова» (GA 279), 15 лекцій, прочитаних у Дорнасі в 1924 році.

ричними фігурами. Наприклад: А – здивування, захоплення – руки широко розставлені і витягнуті вгору або вниз; Е – протиставлення, руки зігнуті й перетинаються в зап'ястях; І – жест самоствердження, руки витягнуті по діагоналі, одна рука піднята вгору до світла, інша опущена вниз в темні сфери; О – ми обіймаємо світ в любові – обома руками робимо коло.

Приголосні звуки копіюють образ того, що поза нами. Вони завжди є відображеннями образів зовнішніх форм. Приголосні пов'язані з формотворчими силами зовнішнього світу. При евричмічному виконанні приголосних звуків вкрай важливо (на відміну від голосних) мати не почуття випрямлення, вигину, розширення, але, виконуючи звук, уявляти себе в формі цього приголосного, в якійсь мірі спостерігати самого себе.

Звуки, що виштовхуються, звуки *землі* – Д, Т, Б, П, Г, К, М, Н – прояви людської сутності, яку хочуть зберегти в зовнішньому світі.

Потік повітря внутрішньо зв'язаний, висловлюючи симпатію до себе. У звуках *вогню*, які видуються, – Х, Ч, Й, Ш, С, Ф – ми біжимо вслід за рухом, проявляючи симпатію до зовнішнього світу, будучи залучені в течію, що йде від зовнішнього світу, супроводжуючи його. У цих звуків немає обрисів.

Р і Л – рух в самому собі, а не віддача себе. Р – відтворюється легко, з розгойдуванням, будучи вираженням *повітря*. Л – звук як хвиля, тіло рухається саме по собі, як *вода*, ритмічно похитуючись, з коливаннями.

Кожному голосному та приголосному звуку відповідає специфічний рух. Таким чином, людина, що виконує евричмію, стає в своєму цілісному русі образом вольових, пластичних і душевних сил, задіяних у творенні звуків.

На основі цього й виникають образи майбутніх *літер* як символи графічного вираження *звуку*, внутрішньої і зовнішньої сутності людини.

Дуже важливо, щоб для дітей був створений образ постійного героя, разом з яким вони переживають пригоди, відчувають і дихають, радіють і плачуть. Це такий собі якір постійності, який супроводжує кожен урок, кожен предмет, виростаючи разом з учнями, з року в рік здійснюючи все нові й нові відкриття.

Ось так і з'явився Маленький Гном, який повинен допомогти своїм друзям у важкій ситуації. А для цього...

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.